

ZPRAVODAJ

S P O L E Č N O S T I P Ř Á T E L I T Á L I E

Všem čtenářům Zpravodaje se omlouváme za zdržení v jeho vydávání, ke kterému dochází od loňského třetího čísla a které se nám zatím nepodařilo odstranit. Budeme se snažit, aby 1. číslo letošního, již čtrnáctého ročníku vyšlo co nejdříve, abychom se mohli vrátit do normálních čtvrtletních termínů.

Redakce Zpravodaje

Odešel Cyrill Kříž, velký přítel Itálie, naš nejplodnější autor

Narodil se 13. 2. 1922 v Praze v rodině významného českého houslaře Františka Kříže. Patřil k dlouholetým příznivcům Itálie a italské problematice se aktivně věnoval více než půl století. Svůj zájem vyjádřil i tím, že se stal spoluzakládajícím členem Společnosti přátel Itálie a neaktivnějším autorem staří z dějin česko-italských vztahů na stránkách našeho Zpravodaje.

Jako předválečný student se začal učit italštině nejdříve sám podle učebnice a poté v Klubu moderních filologů pod vedením Dr. Václava Hodra. Její znalosti spolu s němčinou, kterou také dobře ovládal využil i v totálním nasazení, kdy v Německu tlumočil italským dělníkům a zajatcům.

Po druhé světové válce studoval na novinářské fakultě a od r.1951 nastoupil jako redaktor do čl. rozhlasu, kde pracoval do roku 1956 v italském zahraničním vysílání spolu s italskými redaktory, kteří zůstali v Praze po Světovém festivalu mládeže. Odtud přešel v r. 1957 do služeb Ministerstva zahraničních věcí a téměř jedno desetiletí pracoval v různých funkcích na československém zastupitelském úřadě v Římě.

Do Itálie přišel v době začínajících neorealistických filmů, Lolobrigidy, Sordiho s nimiž se ve své činnosti setkal. Svého pobytu využíval i ke splnění svého snu o cestování po Itálii Jeho nejčastější náplní byly vzájemné italsko-české kulturní vztahy, jejich organizace a překladatelská činnost. Tlumočil při oficiálních návštěvách italských politiků mj. i Pietra Nenniho a Palmira Togliattiho. V roce 1961 byl delegován do Turina na výstavu ke 100. jubileu sjednocení Itálie jako komisař československé expozice, byl též spoluorganizátorem výstavy českého baroka v Miláně v roce 1967. O peripetiích vývozu české kultury do Itálie vyprávěl veselé i tragikomické historky. Při výstavách, konferencích, kongresech a kulturních setkáních poznal řadu významných osobností např. Renata Guttusa. Udržoval styky s italskými bohemisty Bruno Meriggim, Angelo Maria Ripellinem, Leon Pacini Savoyem. Za svého působení v Římě zažil čtyři vyslance, později velvyslance Juru, Ludvíka, Puďláka a Bušniaka.

Po návratu na MZV se věnoval publicistice a propagaci italské kultury. Spolupracoval s řadou redakcí časopisů, např. Vita cecoslovacca, pro niž napsal několik desítek článků. Stejně tak objevoval pro širší veřejnost Itálii svými články na stránkách čtenářsky velmi oblíbených časopisů Vlasta a Květy vydávaných v tisícových nákladech. Příběhy o kterých psal zaujaly a vedly

například k odhalení identity neznámého vojáka, který padl v Itálii a na hrobě měl jen nápis Giorgio Cecoslovacco – byl to slovenský voják Juraj Bašnár. Pro nakladatelství Naše vojsko a Orbis přeložil knihy autorů Alcide Cervi a Giuseppe Dessi. Prací, v níž zhodnotil své výzkumy, byla dosud nepřekonaná publikace „Ci conosciamo da undici secoli," vydaná Orbisem v roce 1966. Je autorem informativní publikace o San Marinu.

V roce 1971 musel odejít z MZV pro svůj zamítavý postoj k okupaci Československa. Uplatnil se jako překladatel v Čokoládovněch Modřany. Ve své badatelské činnosti však neúnavně pokračoval a shromažďoval materiály k vzájemným česko-italským vztahům. Má velký podíl na přípravě podstatně rozšířené nové verze knihy „Ci conosciamo da undici secoli" tentokrát v českém vydání pod názvem „Známe se již jedenáct století". Při odchodu do nemocnice, ze které se již bohužel nevrátil, měl na stole Zpravodaj se svojí poslední stáří, vydané za jeho života. Díky jeho péči nám zanechal ještě několik stáří, které, včetně té dnešní „O italském pobytu Mikoláše Alše", zveřejníme v dalších číslech.

V Itálii, kterou od mládí miloval a obdivoval, našel svůj celoživotní zájem a svojí publikační a organizátorskou činností zde získal řadu zajímavých kontaktů. Cyrill Kříž, publicista, překladatel, neúnavný badatel v oboru italsko-českých vztahů, který Itálii miloval celý život, zemřel po krátké těžké nemoci 6. ledna 2009 v Praze Na Františku ve věku nedožitých 87 let. Čest jeho památce.

Irena Bukačová, Rostislav Pietropaolo

Aktivisté milánského studentského hnutí ke 40. výročí hrdinského činu Jana Palacha

Na tiskové konferenci uspořádané v Miláně 12. ledna 2009 bylo zveřejněno toto prohlášení podepsané 32 bývalými aktivisty studentského hnutí Státní univerzity v Miláně:

„My, kteří jsme před 40 lety byli v Miláně aktivně zapojeni do Studentského hnutí, jsme mohli udělat víc když se 16. ledna 1969 jednadvacetiletý čechoslovák Jan Palach změnil v lidskou pochodeň, aby protestoval proti sovětské vojenské okupaci a proti krvavému potlačení Pražského jara.

Mnozí z nás byli zasaženi dramatičností tohoto nejzazšího gesta, ale naše hnutí nepochopilo celou hloubku jeho historického a strategického dosahu. Jan Palach odsuzoval sovětský útlak a vyjadřoval vůli národů východní Evropy po znovunabytí stejné základní svobody, kterou vášnivě požadovali na náměstích pro Vietnam a pro jiné národy v boji za nezávislost.

Také díky plamenům které ovinuly mladého Palacha jsme se v následujícím desetiletí angažovali po boku bojů Charty 77, Solidárnosti a disidentů v SSSR až po pád Zdi. Nicméně naše generace s toutéž upřímností se kterou se domáhá svého podílu na prosazení lidového podílu a demokracie a na osvobození utlačovaných, musí mít intelektuální poctivost a zúčtovat s dluhem uznání a pravdy, který má dnes jako včera k utrpení Jana Palacha.

U příležitosti výročí jeho oběti, budeme na Václavském náměstí v Praze, abychom mu s přesvědčením dosvědčili náš vděk a abychom připomněli mladým, s použitím slov Alexandra Dubčeka, že „lidé jsou schopni svět nejen poznávat, ale i jej změnit", avšak za podmínky umět se s inteligencí a poctivostí dívat na realitu".

Josef Kašpar, Řím

O životě v Itálii

(Tato autorova stať navazuje na čtyři předešlé uveřejněné ve Zpravodaji pod názvem „Co zůstalo v Itálii z dob mezi dvěma válkami").

Další klišé se týkají pracovitosti Italů, navíc podpořené představou, že stávkování je jakýsi národní sport na Apeninském poloostrově. Chápu, že z pohledu Střední Evropy to tak často vypadá, ale domnívám, se, že je to do značné míry

omyl. Uvedu příklad z osobní zkušenosti: pracuji více než 30 let v italském veřejnoprávním rozhlase a televizi RAI. A tam se během posledních 15 let nekonala žádná stávka. Stávkovali novináři, ale byla to celostátní stávka, společně s kolegy ze soukromých médií jak rozhlasových, televizních i tiskových. Kolektivní smlouva byla v RAI vyjednávána po delších diskusích, ale bez stávky. Důvod je jasný: kdybychom byli stávkovali, lidé by se byli klidně dívali na programy soukromých vysílaček a tak bychom ničeho nedosáhli, jen bychom přišli o peníze. A zde je druhý důvod: italské odbory nefungují jako například německá ústředna DGB, která v případě stávky svým členům refunduje alespoň část výdělků. Tady stávkování znamená zkrácený plat. Takže se ve většině případů sáhne ke stávce až když není jiné řešení a druhá strana nechce vyslechnout požadavky zaměstnanců. To se třeba může týkat kolektivní pracovní smlouvy kovodělníků, ale v tom případě ke stávkám dochází jednou za 3 či 4 roky. Existuje jedna zásadní výjimka a ta právě vedla k onomu přesvědčení o „národním stávkovacím sportu“: stávkují zaměstnanci veřejných služeb, kde neexistuje či donedávna neexistovala konkurence. Tedy: státní zaměstnanci a zaměstnanci místních úřadů, většina škol, městská doprava, železnice. Samozřejmě i tady platí princip sníženého výdělků. Jenže v okamžiku, kdy nejedí metro či vlaky se odpovědní činitelé dostávají pod silný tlak veřejnosti i podnikatelů, protože je život země ochromen. Italské pošty byly po léta známy svými nekvalitivními službami a častými stávkami, takže mnohonásobný italský premiér Giulio Andreotti jednou prohlásil, že „odvaha člověka majícího v úmyslu reformovat pošty a železnice hraničí s bláznovstvím“. Andreotti se tentokrát spletl: pošty byly privatizovány, mají silnou konkurenci soukromých dodavatelských agentur, o faxech a elektronické poště nemluvě. A fungují. Prioritní pošta je opravdu prioritní: dopis odeslaný ve středu z Říma je již ve čtvrtek předán v Turíně či Palermu. Když někomu pošlete fakturu nemusíte stát frontu a posílat rekomando. Stačí hodit obálku do schránky – a ta dojde. U železnic

měl Andreotti částečně pravdu, ale mám dojem, že chyba je spíš na politice než na vedení drah. „Za málo peněz málo muziky“ zde asi platí. Rychlostní železnice na trati Milán-Boloňa-Florence-Řím-Neapol snese srovnání s francouzským TGV či podobnými soupravami v Německu či Španělsku. I jejich ceny se jim blíží, i když jsou stále trochu nižší. Nicméně 80 EUR v druhé třídě mezi Milánem a Římem není nic levného, ale máte to za 3,5 hodiny za sebou, přímo v centru města. Takže je to výhodnější než letadlo. Úplně jiná kapitola jsou ostatní trati, kde je rychlost mnohem nižší, ale i ceny jsou vůči Německu, Rakousku či Francii nesrovnatelně výhodnější. A občas tam vidíte i kontrolora. Něco jiného je kyvadlová doprava pracujících do velkých měst. Zde jsou ceny opravdu nízké, ale možná by ty vlaky mohly jezdit zadarmo: občas jezdím na trati Řím-Nettuno (70 km) a posledního kontrolora jsem viděl asi před 3 lety. Vagony a ostatní příslušenství vypadají podle toho. Mario Moretti, generální ředitel státních železnic na kritiku, že vozy jsou špinavé, vlaky mají často zpoždění atd. odpovídá, že buď jim regiony, které v Itálii rozhodují o těchto tratích umožní tarify zvýšit anebo mu dají peníze. Jinak se s tím nedá nic dělat. A tak se občas stávkuje, protestuje, ale dokud i v této oblasti nebude zavedeno trochu konkurence se asi situace nezlepší.

Strategickou chybu udělala část zaměstnanců letecké společnosti Alitalia. Velkou vinu na úpadku firmy, která ještě v 70. letech byla symbolem nové prosperity země, má management i politikové, kteří do řízení firmy neustále zasahovali. Jenže právě proto si část zaměstnanců Alitalie myslela, že může nadále žít jako před 20 lety, kdy neexistovala konkurence. A že je politika nakonec zachrání v každé situaci, samozřejmě za podpory 9 odlišných odborových svazů, které často vyhlášovaly stávky, ještě před jakýmkoliv vyjednáváním s firmou, jen aby daly najevo, že mají silnou vyjednávací moc. Jednou stávkoval pozemní personál, podruhé část stewardů, pak dispečeri, o pilotech nemluvě. A když si zaměstnanci uvědomili, že jsou pryč časy kdy stát

za jakýchkoliv okolností ztráty firmy uhradí, bylo pozdě, přišla likvidace firmy, o které se rozsáhle hovořilo i u nás. Část zaměstnanců byla propuštěna a na troskách staré Alitalie se zrodila Alitalia nová, tentokrát v rukou soukromého kapitálu. 13. leden 2009 je dnem, kdy začíná fungovat. Nevím, zda se prosadí. Silvio Berlusconi, který je iniciátorem „italského řešení“ tohoto problému je o tom přesvědčen, parlamentní opozice samozřejmě o opaku. Prozatím je jisté pouze to, že sanace přišla a ještě přijde italské daňové poplatníky velmi draho – nejde jen o dluhy, které bude třeba zaplatit, ale i o náklady na nezaměstnanou pokladnu, která v některých případech bude trvat až 5 let. A ta se vyplácí z důchodových fondů, do kterých všichni italská zaměstnanci přispívají. Ale to už je jiná kapitola. Takže, abych tuto delší úvahu uzavřel, jako téměř vždy to v Itálii vypadá jinak, než to ve skutečnosti je. Drtivá většina Italů nikdy nestávkovala, ale často se stala „zajatcem“ těch, kteří si to mohli či mohou dovolit.

Občas jsem se setkal i s předsudky týkajícími se pracovitosti Italů, i když myslím, že tohle během posledních generací hodně polevilo – země kde se nepracuje by se během rekordně krátké doby nemohla dostat z poválečné chudoby na úroveň ostatních západoevropských zemí. Mylná představa o pracovitosti se doplňovala i přesvědčením, že na Apeninském poloostrově existuje bájně vysoký počet všelijakých svátků státních i katolických. Pokud se týká svátků, je jich určitě méně než v Německu. Hodně Italů nepracuje, ale doslova dře, zvláště když dělá na vlastním. Svého času jsem pracoval trochu ve Francii, v Lucembursku i v Německu. A myslím, že se zde pracuje stejně, ne-li více. Problém je jinde: v organizaci a ve fungování infrastruktury. A špatně zorganizované služby, zvláště veřejné, obtížná doprava či rozdělení práce pak způsobí, že nemáte půl hodiny co dělat ale pak se musí všechno šturmem dohnat během dvou minut. Samozřejmě i zde platí regionální rozdíly. V Trentu či v Terstu asi dosáhnou dobrého výsledku s poloviční námahou než já v Římě, protože chaos

dopravy, nedostatečné informace či princip „levá ruka neví co dělá pravá“ vám ztíží jakoukoliv snahu o rychlé řešení. Bylo by nespravedlivé, kdybych řekl, že se nikdo nesnaží o nápravu. V nové Berlusconiho vládě je ministrem státní správy univerzitní profesor Renato Brunetta, Benátčan. (Na toto jsem asi zapomněl: Itálie byla jak známo po 1400 let rozdělena na celou řadu menších království, vévodství a na Papežský stát. A z toho vyplývají známé rozdíly. Takže když někoho v této zemi představují, neptají nejdříve kolik mu či jí je, jakou profesi má, či zda je ženat či vdaná. Ale první otázka zní: Da dove viene? (Odkud pocházíte/) Ale pozor! Tím se nemyslí ani tak, kde žiješ a kde pracuješ, ale kde jsi ses narodil. Protože to, že jsi Sicilián, Říman či Florentin sebou neseš do smrti, i když třeba žiješ už 50 let v Miláně. Takže já budu navždy „praghese“ (Pražák), i když to samozřejmě sebou nenese žádnou diskriminaci. Ale tak se to zde bere). Tedy Benátčan Brunetta připomíná Napoleona. Na první pohled malou postavou, což z něj činí vděčný terč všech italských karikaturistů a komiků. A dále tím, že chce v Itálii vše změnit, tedy v Itálii veřejných a státních služeb a administrativy. Chce více odměňovat schopné a trestat absentéry a propouštět povaleče a neschopné. Má v plánu celou řadu opatření a zákonů. Je nejoblíbenějším ministrem ve vládě. Státní zaměstnanci a odboráři údajně tento názor nesdílejí, ale je to poprvé, co přišel ministr který otevřeně řekl, že bez zásadní reformy veřejných služeb jsou veškeré ostatní reformy postavené na písku. Snad se mu aspoň něco podaří.

Další mylná představa je, že Italové jsou lidé, kteří nemyslí na zadní kolečka, že vše vydají za módu, auta, jídlo a milostné zálety. Na těchto věcech jim určitě záleží (i když s módou se to trochu změnilo), ale ta první část věty neodpovídá skutečnosti. Již vícekrát citovaný sedminásobný premiér Giulio Andreotti (jako roditel Říman se na svět dívá s nadhledem dle starého místního přísloví „nihil novi sub sole“ (nic nového pod sluncem) často říká, že „Itálie je chudý klášter s bohatými mnichy“. Když se podíváte na údaje

Evropského statistického úřadu zjistíte, že italské rodiny pokud mohou hodně spoří a jsou mnohem méně zadluženy než třeba rodiny ve Velké Británii či USA. V tom se Italové velmi podobají Francouzům (s tím rozdílem asi, že tam je bohatý i klášter, nejen mniši). Důkazem je skutečnost, jak jsem už napsal, že 80 % italských rodin bydlí ve vlastním. Italských bank se velká finanční krize léta a podzimu 2008 prakticky nedotkla. A když se spekulace rozhodla zaútočit na největší místní banku Unicredit, která operuje i u nás, vedení ústavu rozhodlo navýšit kapitál z vlastních zdrojů a nežádalo stát ani o cent. Možná, že důvodem je, jak kdysi napsal autor scénářů Felliniho filmů Ennio Flaiano „italské banky půjčí peníze jen někomu kdo je nepotřebuje“, jsou opatrné, možná i trochu těžkopádné a než půjčí peníze si vás pořádně prosvítí. Ale když si tam uložíte peníze, riziko se rovná nule. Otázka je spíš právě co s těmi úsporami dělat. A drtivá většina Italů vám odpoví „mattone“ – což znamená cihla, ale myslí se tím nemovitostí. Takže když rodina vlastní byt v Miláně či Římě si pak pokud možno koupí byteček u moře či v Alpách, anebo v cizině – včetně Prahy, jak známo. A není to nic nového. Již Michelangelo kupoval pro své nenasyté příbuzné pozemky či budovy v renesanční Florencii. Jakmile Giuseppe Verdi zbohatl, koupil si v rodném Bussetu rozsáhlé pozemky, které pak sahaly až k řece Pádu. Přestože byl nakonec bezdětný, ale dávalo mu to jistotu. Stejně tak jako o několik desetiletí později učinil Giacomo Puccini v Toskánsku nebo v dnešní době Luciano Pavarotti či Riccardo Muti. Druhou největší formou úspor jsou státní úpisy a obligace. Itálie má jeden z největších státních dluhů na světě a podle slavných (či neslavných jak to kdo chápe) kritérií Maastrichtských dohod je na tom zle: dluh by se měl pohybovat okolo 60% hrubého domácího produktu, to jest celkového bohatství vyprodukovaného v zemi během jednoho roku – a zde je dokonce přes 100 %. A bude trvat desetiletí, než se to na oněch 60 % dostane. Splácení dluhu je velkou brzdou pro rozvoj hospodářství, ale Italové mají k těmto úpisům důvěru: nepochybují

o tom, že se jim peníze i s příslušným úrokem vrátí a ani při nedávné finanční krizi to s nimi neotřásl. Pravda je, že jiné, riskantnější formy úspor, jako akcie či obligace soukromých firem jim přinesly velké zklamání. Krach mlékárenského holdingu Parmalat byl tvrdou školou: firma přežila a vykazuje zisky. Drobným investorům se alespoň část peněz vrátí, ale zklamání bylo velké a peníze ukládané do obligací či nemovitostí pak třeba chybí na jiné třeba průmyslové investice. Ale mentalita země je taková. Když jdete do banky pro úvěr, požádají jakou záruku navrácení půjčené částky můžete dát. A nemovitost je stále ta nejlepší garance.

Josef Kašpar, Řím

V království pulcinelly

Jedním ze symbolů Neapole a tradiční neapolskou maskou je Pulcinella, jedna z postav komedie dell'arte. Na první pohled hloupý, lehkověrný služebník s osmahlou tvář a dlouhým nosem, maskou na očích, v dlouhé bílé košili, jakási neapolská obdoba Harlekýna, představuje pro cizince italskou figurku, která si je vědoma problémů, v nichž se nachází, ale dokáže z nich vyváznout vždy s úsměvem a veřejně a nepřetržitě si dělá legraci z mocných a odhaluje všechny jejich intriky. Vlastně nikdo ani pořádně neví, jestli se má říkat il Pulcinella nebo la Pulcinella, a to právě symbolizuje dvojakost této postavy: je to muž i žena, je živá i mrtvá, hloupá a inteligentní, zálučně servilní a nepředstavitelně hrdá, neuctívá a dvorná, někdy omezená a jindy mazaná, ale vždycky jako by měla svou pravdou navrch. Pulcinella byl ztělesněn řadou nejslavnějších neapolských herců a dramatiků, měli ho v repertoáru Edoardo De Filippo, Totó i předčasně zesnulý Massimo Troisi, který svou verzi neapolské masky předvedl i na plátnech kin ve filmu Ettore Scoly Cesta kapitána Fracassy v r.1990.

Tradice neapolského divadla jistě zasluhuje zvláštní kapitolu, je třeba ovšem přiznat, že ve víru každodenní neapolské reality je člověk

někdy svědkem takových scén a hereckých výkonů, jaké by mu nemohla nabídnout ani ta nejproslulejší jeviště světa.

Byla jsem jednou vyřizovat úřední záležitost ve zdravotní pojišťovně. Vzala jsem si pořadové číslo a čekala, až přijdu na řadu. Nutno poznamenat, že tento zvyk pořadových čísel byl zaveden teprve v posledních dvou třech letech, aby se zmírnil tradiční chaos. Neapolitánci totiž nenávidí jakékoli fronty a čekání, nejsou schopni disciplinovaně čekat u přepážky na poště, neřku-li na kabát v šatně divadla, a to vede k nepopsatelnému zmatku. Takže teď si klient vezme pořadové číslo, zkonfrontuje ho s tím, které vidí právě na displeji, usoudí, že má ještě dost času a odejde po svých. Pak se vrátí – a ouha, pořadí ho už minulo. Nicméně se dotčným pán jakoby nic dožaduje přednosti, a to popudí jistou dámu středních let, aby mu sytým a pronikavým hlasem a květnatým výrazivem nezačala spílat do nevychovců a bezohledných ignorantů, načež propukne ostrý dialog v takovém crescendo decibelů, že to probere i policejní ostrahu a lékaři a úředníci začnou udiveně vycházet ze dveří a nabádat ke klidu, protože takhle se přece nedá pracovat. Pak nastane decrescendo a závěr. Pán a paní se uklidní, začnou se usmívat, vzájemně se předstávají a odcházejí spolu na kávu. Konec jednání.

Jindy zřejmě roztržitý řidič městského autobusu opomenul jednu zastávku, naneštěstí důležitou a přestupní. Skupinka rozhořčených cestujících se dožaduje výstupu, řidič oponuje, že přece nedali znamení. Jak to, že jsme nedali znamení, když nás tady tolik vystupuje. Šofér nicméně jede dál, na příští stanici zastaví sice autobus, ale neotevře dveře a pokračuje v dialogu s pasažéry, i když není pořádně slyšet, co říká. Lidé už hrozí pěstmi, když jsou konečně propuštěni. „Imbecile,“ zakončí scénu jistý pán, ale v té nadávce jako by bylo něco sladkého až něžného, ne že zarytá zlost, s jakou se někdy setkáváme v pražském provozu.

Vyslechnout pravou a nefalšovanou hádku dvou bodrých neapolských žen v domácnosti,

třeba kvůli tomu, že jedna vyplavila byt té druhé a přitom odmítá přiznat svoji vinu, to už vyžaduje silný žaludek. Použité lexikum nejtvrdějších vulgarismů, o nichž člověk pochybuje, že vůbec mohou existovat a záviděníhodný hlasový potenciál vám proženou mráz po zádech a vzpomenete si bezděčně na naturalistické scény hádek pařížských pradelen ze Zolovy Nany.

Sdílnost a výřečnost patří vůbec k hlavním charakterovým rysům Neapolitánců. Rádi se s vámi dávají do řeči, při čekání na autobus, ve vlaku, v kině, rádi komentují situace vyprávějí o svém životě a rodině. Úplně poprvé mě tato elokvence překvapila při zkouškách na univerzitě. I průměrní a málo připravení studenti disponovali takovou schopností fabulace, že se vlastně vůbec nedostali pořádně k tématu a faktům, a přitom vážně hovořili a hovořili.

V Neapoli má každá věc svého antagonistu, takže vedle výřečnosti existuje mlčenlivost a netečnost, v tom mírnějším smyslu v duchu „co tě nepálí, nehas“, mnohem vážnější je „omertà“, pokud jde o kriminální činy, hlavně ty spojené s organizovaným zločinem. Jednoho léta byla v univerzitní budově ukradena veškerá počítačová a administrativní technika. Přestože velkou kopírku museli snášet z druhého patra minimálně čtyři osoby, nemluvě o dalších přístrojích, nikdo si ničeho nevšiml. Budova se nachází na hranici neblaze známé čtvrti Forcella. V březnu roku 2004 byla v této čtvrti zastřelena camorristy čtrnáctiletá Annalisa Durante. Před domem na ulici plné lidí. Jediné a vymodlené dítě starších rodičů, kteří její orgány velkoryse věnovali k transplantaci. Nikdo dodnes pořádně neví, jak k vraždě došlo, zda se killer na někom chtěl pomstít nebo jestli dívku využila cílená oběť jako štít. Nepochopitelné bylo chování matky a dalších svědků u soudního procesu: nic nevím, nic jsem neviděla, o ničém jsem neslyšela...

Navzdory netečnosti jsou Neapolitánci velmi solidární, a to hlavně v nemoci a především v rodině a kruhu přátel. Rodinná soudržnost je pro nás trochu úsměvná třeba v případě, kdy nějaký mladý člověk cestuje vlakem a snad kaž-

dou čtvrt hodinu dává mobilem zprávu o stavu věcí své matce či jinému rodinnému příslušníku. Matka zase volá někomu ze svých dětí. Obdivuhodný je naopak vztah rodiny k prarodičům – seniorům. Velmi svědomitě se o ně starají jak děti, tak vnuci a snaží se jim zajistit kvalitní život až do pozdního věku. Vzhledem k tomu, že průměrná délka života v Itálii je jedna z nejvyšších v Evropě, lidé v tomto věku zde žijí mnoho. Často k nim najímá rodina pečovatelku, tzv. colf, zpravidla z nějaké Východoevropské země, a tak Ukrajinky, Rusky, Moldavanky a Polky za poměrně skromnou mzdu zachraňují mnoho lidí před hospicem, což je ovšem pro italskou rodinu vždy až to nejkrajnější řešení.

Pokud se člověk v Neapoli dostane do nemocnice a nejedná se právě o vyhlášenou soukromou kliniku, je během hospitalizace odkázán výhradně na péči svých blízkých. Nejsou zde ošetřovatelky, které by ho umyly, podaly mu pití, dohlédly na jeho rekonvalescenci, jídlo dostane jen nejnужnější. Dnem a hlavně nocí u něho musí bdít někdo z rodiny. Když člověk nikoho takového nemá, jsou lidé, kteří podobnou službu nabízejí za peníze. Většinou je to však mezi příbuznými samozřejmost.

Jeden příklad solidarity, jakou bychom mezi sobeckými Čechy asi těžko zažili, jsem zaregistrovala mezi čtyřmi studenty neapolské univerzity, kteří navštěvovali letní školu v

České republice. Krátce před jejím ukončením jeden posluchač onemocněl angínou a všichni ostatní, přestože už měli další plány a jízdenky zaplacené na zpáteční cestu, s ním zůstali, dokud se dostatečně nezotavil.

Lenka Uchytílová

Putování po osudech marockých imigrantů

Italský dobrodruh, filantrop a milovník pouště Emanuele Maspoli ve své knize „Jejich země je rudá“ vypráví pohnuté příběhy mnoha maroc-

kých imigrantů, které navštívil v Itálii, ve Španělsku a dokonce u nich doma v Maroku. Na své cestě „v protisměru“ objevuje místa, kudy cestují maročíti imigranti do Evropy a pátrá po příčinách masové migrace.

„...Poušť není nikdy nicotá“ ozývá se v myslí teď méně zmatená věta migranta v protisměru. Jakým jsem já, možná na této cestě naopak, která předpokládá návrat domů. Je mi bližší domov Houssaynův dnes, než ten mého mládí, kde na mě čeká moje máma. Ještě méně je jím můj, ten v rozptýlené laguně. A nebyl jsem to právě já, kocour, který si zvykne spíš na prostředí než na osoby? Takový jsem se popisoval pobaveně tomu, kdo mě moc neznal.“, píše ve své knize Emanuele Maspoli, přítel písečných dun, kterého potkáte nejspíš někde v trojúhelníku Benátky – Turín – Maroko.

Letitá láska k drsně krásné krajině Maroka a jeho přátelským a pohostinným lidem ho dovedla až k roční odluce od jeho každodenní práce v kulturní společnosti Lato Azzurro v Benátkách. Během těchto ročních prázdnin popsal svou cestu po Itálii, Španělsku a Maroku, po příbězích, které napsal drsný život marockých imigrantů jak v Evropě, tak těch, kteří se na svou cestu ještě vydají. Vznikl tak deník z cesty v protisměru k putování imigrantů, kde se mísí reflexivní pasáže s interview v průže a místopisnými popisy. Téma knihy je poněkud vzdálené nám Středoevropanům, nicméně je živé, podnětné a vřele lidské. Předmluvu napsal významný italský spisovatel Goffredo Fofi, který rozvíjí myšlenku symboliky cesty jako vnější skutečnosti i té vnitřní autorovy, cesty k sobě sama. V díle nechybí menší poznámkový aparát, který přibližuje realie arabsko-berberského světa. V prvním oddíle knihy, nazvaném Itálie, překvapí množství imigrantů, se kterými se podařilo Maspolimu hovořit. V příbězích z Trevisa, Modeny, Padovy a Turína se dozvídáme o mnohdy krkolomných způsobech, jak se imigranti dostávali do Itálie. Zatímco v Trevisu, Modeně a Padově slyšíme vyprávět příběhy velmi smutné, kde se mísí vyprávění o utrpení a často za hranicí zákona jen proto, aby sehnali imigranti „papíry“ a mohli žít jako spořádaní občané, v příbězích z Turína

a nedalekého Chieri, které autor důvěrně zná a zná i kruhy činné v pomoci imigrantům, se snad poprvé a naposledy v celé knize setkáme s lidmi, jejichž zkušenost s hostitelskou zemí je pozitivní a přijetí společnosti je vřelé. Vyznívá celkem jednoznačně, že pozice imigrantů je lepší ve městě, které se aktivně zasazuje o přijímání imigrantů a jejich legalizaci ve společnosti, než když ve městě neexistuje žádná společnost, která by se imigranty zabývala. Kolik různých překážek, kolik „Berlínských zdí“ (jak říká sám autor o španělsko-marocké hranici) mezi severem a jihem musí imigranti překonat! Když přežijí cestu do hostitelské země, čeká je překonání další překážky, možná ještě větší než byla cesta sama: jak získat povolení k pobytu, pracovní povolení, základní dokumenty, které umožňují lidskému individuu řádný život občana dané země. Většina marockých imigrantů využívá převozu mezi Marokem a Španělskem na malých pateras či zodiakas, což jsou loďky ze dřeva či gumové čluny. Jen málo z nich se schová v nákladových prostorách lodí či kamionů. Pokud mají štěstí a dosáhnou evropských břehů, snaží se dostat do větších městských center a vyhledat pomoc ostatních imigrantů, pokud se nesnaží vyhledat své rodinné příslušníky s „papíry“ v pořádku, kteří se v zemi již usadili. Až na výjimky se podaří novým imigrantům navázat spolupráci s dřívějšími imigranty, i přesto, že se často jedná o zcela neznámé lidi. V drtivé většině případů, v tom se shodují různá místa v knize, se imigranti domnívají, že v Maroku není pro ně budoucnost, např. i když studovali i na vysoké škole, že není práce a možnosti jí najít jsou prakticky nulové. O Evropě vidí různé dokumenty v televizi, někdy si jí přikrášlují a myslí si, že je čistá, útulná a přívětivá k novým příchozím. V myslích imigrantů se málokdy setkáváme s tím, že by předpokládali v Evropě xenofobii, rasismus, existenční problémy. Vidina smysluplného života v Evropě je natolik lákavá, že dochází k masivnímu vysídlení celých oblastí v Maroku, hlavně tam, kde se k ekonomickým potížím přidružují problémy spojené s nepříznivým prostředím. Dalším lákadlem jsou sami Maročané, kteří se v některých případech vrací bohatí a zajištění zpět do vlasti. Za transfer do Evropy imig-

ranti platí i několik tisíc euro a výsledkem může být i to, že je lodivod vysadí v noci u Marockých břehů, pokud nezahynou ve vlnách Středozemního moře. Cesta afrických imigrantů je, jako třeba africko-evropský obchod s drogami, velký business. Většina imigrantů v Itálii a ve Španělsku dodržuje ramadán a další islámské zvyky, které by případně přenesli i na jejich děti. Hodně z nich chybí jejich rodná zem, přátelé, případně ostatní členové rodiny. Chybí jim dokonce vůně Maroka, příroda a jistá přátelskost, na rozdíl od některých anonymních evropských měst.

Druhá část knihy, nazvaná Španělsko, je jako první část tvořena převážně myriádou interview s marockými imigranty. V případě Španělska se často setkáváme s imigranty, kteří pracují v zemědělství. Nastává podzim. Na dušičky je autor přítomen v Tarifě velmi tklivému vzpomínkovému ceremoniálu na imigranty, kteří nepřežili cestu přes Gibraltarský průliv. Jako v případě oddílu Itálie se zde setkáváme s představiteli různých charitativních organizací, kteří se zabývají přílivem afrických imigrantů. Problémem je, že takových organizací je málo a přestože se tyto snaží, co jim síly stačí, většinu afrických imigrantů zaopatřit nelze. Setkáváme se i s nelegálními imigranty, kteří žijí na okraji společnosti a živí se např. pašováním drog.

Třetí a poslední částí knihy je Maroko, oddíl pojatý opravdu spíše cestovatelsky a ne jako střídání interview. I v této části se setkáváme s Maročany, kteří se snaží připravit na cestu do Evropy, ale i s těmi, kteří jsou v jejich zemi spokojeni. Tím vybočujeme trochu ze schématu „všichni do Evropy!“, což je pro knihu velmi dobře. V tomto oddílu se setkáváme i s jednou italskou rodinou, která se kvůli „nepříznivé politické situaci v Itálii“ přestěhovala do Maroka, kde se jí podle vlastních slov daří dobře. Maroko je oddílem, kde autor využívá své bohaté znalosti prostředí, používá hodně krajových slov z arabsko-berberského prostředí. Cestování napříč Marokem mu umožňuje vidět hodně fascinujících scénérií i obrazů chudoby a zaostalosti. Je velmi dobře vidět, že se Maspoli v líčení scén z Maroka vyžívá, jak je mu tato země blízká. Čtenáře velmi překvapí

přívětivost a pohostinnost, která v Maroku vládne. Překvapí i určitá pohoda lidí, která navzdory jiným okolnostem je z knihy čitelná.

Tomáš Matras

Bibliografická poznámka:

Emanuele Maspoli: „La loro terra è rossa – esperienze di migranti marocchini“, con la prefazione di Goffredo Fofi, ANANKE srl, 2004, 320 stran, cena 14,50 EUR

Italové očima Čechů

Italské náměty v díle českých obrozenců

Mezi české autory, v jejichž díle se objevují italské historické postavy, patří dva téměř zapomenutí romantičtí spisovatelé, činní kolem poloviny 19. století, Prokop Chocholoušek (1819–1864) a Jaromír Václav Pícek (1812–1869). Ve své době známí publicisté, básníci a spisovatelé, se inspirovali pozoruhodnými postavami, spjatými s Itálií. Pro náš článek jsme je zvolili proto, že obě jejich díla, jejichž hlavními hrdiny jsou Italové, ukazují dva typické pohledy na vzájemné vztahy. Jeden charakterizuje ocenění kulturního importu z Apeninského poloostrova do českých zemí za Karla IV., dobu největšího setkávání s významnými představiteli italské kultury 14. století, druhý, v němž hrají hlavní roli jihočeský renesanční magnát Vilém Rožmberský a jeho partneři, majetku chtiví Orsiniové, pak ukazuje častý obraz Italů v Čechách, kteří sem zvláště za doby Rudolfa II. přicházeli, aby lehce zbohatli. Protože jejich praktiky nebyly vždy čestné, bývali často podezříváni z podvodů a v této době vzniklo také české úsloví: „Vlaši umějí obmyslně své věci vésti.“ Tento pohled živila během staletí řada afér a bezohledného boje o majetek šlechty italského původu, která přicházela do Čech, a tak poměrně negativní pohled na příchozí „vlašské zlatokopy“ dlouho zůstával v českém povědomí.

Reflexe italských osudů se v českých zemích v 19. století však rychle měnila, znalosti o Itálii narůstají zvláště po jejím sjednocení. K její popularitě přispěla mimoděk rakouská politika

a pobyty vojska v Itálii za četných válek, v nichž se již začíná objevovat obraz Itala jako čestného bojovníka za svobodu (Garibaldi) a oběti rakouské zvěle (Pellico).

Při významných výročích se čtenáři laciných vzdělávacích knih mohli seznámit s osudy Petrarkey, Cola di Rienza či Mazziniho a Garibaldiho. Příběhy významných osobností jsou nejčastěji koncipovány jako romantické divadelní hry či romány, jejichž informace měly publicistický a propagační ráz. K oblíbeným autorům, vytvářejícím povědomí o italské kultuře a dějinách patřili ve 2. polovině 19. a počátkem 20. století Karel Adámek, Josef Tůma a Ottmar Schiller.

Prokop Chocholoušek, publicista, básník a spisovatel se inspiroval pozoruhodnými postavami, spjatými s Itálií. Zvolil si záměrně „revoluční“ postavu. Historický román „Cola di Rienzi“ napsal v roce 1856. Volba italského námětu nebyla náhodná, o dvě desetiletí předtím se Prokop Chocholoušek vydal do Itálie, zřejmě 1837 nebo 1838, a italská cesta jej inspirovala k sepsání a vydání cestopisu „Obrazy cestopisné lombardsko-benátské“ (1842).¹ Chocholoušek navštívil Veronu, Vicenzu a nejdéle zůstal v Padově, která měla lékařskou fakultu s dlouhou tradicí. Na cestu se připravoval delší dobu a uměl dobře italsky. Zajímala jej historická krajina a architektura. Sympatie k Itálii a znalost italštiny z něho v revolučních letech učinily propagátora myšlenky italsko-české vzájemnosti. Chocholoušek publikoval také informace o vzniku turinského spolku, který byl založen počátkem roku 1849. Jeho cílem bylo sblížení italsko-slovanské. Spolek zahájil svou činnost tím, že vydal 4. března 1849 provolání adresované Slovanům českým, ilyrským, rusínským i bulharským. Provolání začínalo a končilo výzvou ke spolenectví Slovanů a Italů. Slované byli varováni před tím, aby hledali pomoc u Němců nebo Rusů. České ani německé liberální noviny tehdy provolání turinského spolku neotiskly, k tomu se odvážil pouze radikální tisk, přestože tehdy byl veřejný život v Čechách po rozehnání kroměřížského sněmu a vydáním přísného tiskového zákona značně omezen. Chocholoušek italské prohlášení otiskl a za to byl zatčen.

Tento příběh je tedy pozadím, v němž vznikl Chocholouškův román. Cola di Rienzi není politickým jinotajem, volba námětu je spíše vyjádřením sympatií k italskému hnutí proti Rakousku. Román je čtivým romantickým příběhem, v němž vystupují historické i vymyšlené postavy. Setkáme se zde se známým florentským apatykářem a zahradníkem Angelem, v jehož bylinné zahrádce v Jindřišské ulici se odehrává většina děje. Vystupuje zde italský právník Sassoferato, který tehdy pobýval v Praze a měl radit Karlovi IV. s přípravou zákoníku *Maiestas Carolina*, dále Cola di Rienzo a jeho páže – převlékající se dcera, která hraje na loutnu a zpívá Petrarcovy znělky. Protagonistou je též Karel IV. a jeho žralivá žena Anna Falcká. Děj se odehrává v Praze za moru. Cola di Rienzi po slavném přijetí končí díky intrikám v arcibiskupském vězení. Historický příběh, který má oporu v realitách, je bohatý na zápletky a svěží dialogy.

Druhý autor, básník a literát Jaromír Václav Pícek, dal přednost českým dějinám, a sice rodu spjatému nejen podle pověstí s Itálií, Rožmberkům. Děj s česko-italskými zápletkami zpracoval J. V. Pícek jako romantickou divadelní hru s názvem *Vilém Rožmberk*. Zobrazil v něm historickou situaci z konce 16. století, kdy před vyhasnutím Rožmberského rodu se mezi pretendenty na velký rožmberský majetek objevila zchudlá italská šlechta rodu Orsini. Jejím nárokům otevřela cestu rožmberská legenda o spříznění obou rodů, doložená i heraldickým znakem medvěda v obou rodových erbech.

Příběh se odehrává na rožmberském sídle v Českém Krumlově, kam přijelo z Itálie několik prohnaných domnělých příbuzných, aby se přesvědčili o bohatství české větve rodu. Jak bylo u Rožmberků zvykem, Vilém je na krumlovském zámku nejen vlídně přijal, ale uspořádal na jejich počest i velkolepou slavnost, při níž mohli obdivovat vybraná jídla, drahocenné stolní přibory a všechnu nádheru. Za pobytu žhavých mladých Italů, Fabia a Virgilia, mimochodem vskutku historických postav, na panském sídle, došlo k též k několika milostným zápletkám a krádežím. Rožmberk své hosty oslnil i bohatstvím kleno-

tů a peněz, jež mu pomohli shromáždit oddaní podaní, aby jimi uspokojil Italy a nemuselo jim panství připadnout. Italové žasli nad přichylností poddaných k jejich pánovi a rádi uznali, že láska lidu je největším Vilémovým bohatstvím a své nároky dále neuplatňovali. Falešní milenci a zlodějíčkové byli odhaleni a divadelní hra *Vilém Rožmberk* (hrála se v roce 1840 ve Stavovském divadle v Praze) skončila happyendem. Ne však ve skutečnosti – důvěřiví Rožmberkové ještě dlouho dopláceli na svoji pýchu mít původ v římské šlechtě. Ještě koncem 16. století je chtiví Orsiniové ždímalí na základě nepravdivých listin a vymámených smluv. Petr Vok byl donucen jim zaplatit značné sumy, protože také on jednak legendě věřil a za druhé zdaleka netušil podvod.

Italských námětů v české literatuře ve 2. polovině 19. století přibývalo. K oblíbeným patřil napínavý příběh o italském starožitníkovi Rudolfa II., Jacopo Stradovi z pera Josefa Svátka, nebo oslavné a inspirující životopisy J. Tůmy o italských revolucionářích, Garibaldiem a Mazzinim. K Petrarce výročí vydala Knihovna lidového čtení dílo Karla Adámka, v němž je vedle oslavovaného básníka i příběh neúspěšného tribuna lidu Cola di Rienza. Časté cesty do Itálie našly odraz v stále bohatší publicistice a cestopisné literatuře, která přibližovala širšímu okruhu čtenářů současnost i bohatou kulturní minulost Apeninského poloostrova.

Irena Bukačová

¹ *Chocholouškovy sebrané spisy, Praha 1899–1901, sv. 15. Praha 1901. Podrobněji Magdaléna Pokorná, Milován a sledován. Český spisovatel Prokop Chocholoušek, Praha 2001. V. Čejchan, Italsko-slovanský spolek v Turině a radikální hnutí v Čechách na jaře roku 1849, in: Slovanské historické studie 3, Praha 1960, s. 313–52.*

Italský pobyt Mikoláše Alše

V pozůstalosti Mikoláše Alše je i menší černý plátěný sešit čítající cirka 95 listů. To byla jeho

jediná pomůcka, se kterou se jako šestadvacetiletý mladík vydal v roce 1879 na cestu do Itálie. Je třeba říci, že Itálie nebyla pro něho žádná „terra incognita“. Těžko by se spočítalo kolikrát o ní slyšel vyprávět od svého strýce Tomáše Fanfuleho, který jako švališer se dostal až do Říma a Neapole. A Aleš jeho vyprávění vždy napjatě naslouchal. Však také byla zajímavá a strýc své příhody uměl poutavě vyprávět. Jako relikvii choval strýcem přivezený obrázek chrámu sv. Petra a v lahvičce popílek Vesuvu, který mu při výbuchu napadal na helmici.

Když se pak sám ocitl v té bájně Itálii, připadlo mu, že už zde někdy byl. Sledujme nyní, co nám jeho deníček o té Itálii bude vyprávět. Ještě však je nutno uvést, co té Alšově italské cestě předcházelo. Mikoláš Aleš se svým uměleckým druhem – Františkem Ženíškem – získali v soutěži o výzdobu Národního divadla v Praze první cenu, která obnášela 2.500 zlatých, o kterou se rovným dílem rozdělili. Byla to hlavně Alšova „Vlast“, která posudkovou komisi uchvátila a o níž Jan Neruda poznamenal: „Zde myslil a cítil poeta celý a český!“ Vítězům byla stanovena podmínka, že musí navštívit Itálii k bližšímu poznání malby „alla tempera e al fresco“.

Není třeba zdůrazňovat s jakým nadšením této podmínce vyhověli. Alšova touha poznat Itálii došla tak k naplnění.

Na cestu se vydali 11. června 1879 přes Vídeň, kde se zdrželi tři dny, které však nikterak nepromarnili. Aleš si prohlédl obrazy v Akademii a Ambrasskou sbírku. Obkreslil si staré egyptské předměty, orientální šavle a helmy, čehož pak použil v ilustracích Čelakovského „Ohlasu písní ruských“. Z Vídně pokračovali do Terstu, kam dorazili 16. června večer. Cestou si Aleš načrtl Istriánku v národním kroji a košem na hlavě a vousatého staříka. Z Terstu odjeli 17. června parníkem do Benátek, kam se dostali následujícího dne. Zde Aleš poprvé užíval moře. Hltavým zrakem si prohlížel památky na zašlou slávu. Současně si však všiml i života Itálie do které právě vstoupil. Jeho zápisníček se rychle plní kresbami starých sloupů na piazzettě, nároží dóžecího paláce, ale i přístavních kúlů i celé gondoly.

Svoje nejsilnější dojmy z třínedělního pobytu v Římě vtělil do deníčku někdy jen s krátkým komentářem. Z jeho deníčku lze vystopovat krok za krokem jak při poznávání Říma postupoval. Byla to však spíše turistická prohlídka než malířské studium. Z obrazů i soch, které ho zaujaly, obkresluje jejich obrysovou linii. Sleduje jejich výtvarný účinek ve skladbě nebo v barvě.

Nejvíce Alše zelektrizoval Michelangelův „Poslední soud“ v Sixtinské kapli. S obdivem, ale i vlastním kreslířským projevem zaplňoval svůj náčrtníček obkreslováním některých Michelangelových postav. Méně jej figurálně zaujal Raffaello, u něhož si zaznamenal jen barevnost obrazů. Ve Vatikáně si všiml ještě heraldiky, papežských znaků, v muzeu egyptského boha Anubise znázorněvaného s psí hlavou, jakousi obdobu slovanského Velese. Zachycuje rovněž některé výzdoby kostelů (S. Clemente a S. Lorenzo). Z antiky se zajímá o torzo ženy. Z Dürerova obrazu si kreslí muže s kápí v dlouhém plášti i s umělcovou značkou.

Krom náčrtků z výtvarného umění Itálie, objevují se v jeho sešitku i postavy slovanských bohatýrů – polský šlechtic a kozák, v drobnějších náčrtcích pak postavy některých českých panovníků jako sv. Václav, Přemysl Otakar, Karel IV. a Jiří z Poděbrad. Tyto představy mu zřejmě vytanuly na mysl při prohlídce Sixtinské kaple, a to ve spojitosti s úvahami o budoucích cyklech.

Jako bystrý pozorovatel vystoupil na jeden ze sedmi římských vrchů – Monte Pincio, odkud pozoroval pulzující život současného Říma. Všiml si italské vegetace a v ulicích vyvolávají jeho pozornost houfce bohoslovců a kněží v typických širokých černých kloboucích, ale nejvíc se mu líbí pestrost italských vojáků. Ve vzpomínce na své vlastní vojančení přikresluje si do sešitu i rakouské důstojníky a jednomu dokonce vtiskne podobu svého bývalého velitele. Zaujal jej také umělec v haveloku máchovského typu a dokonce i vylovená láhev na víno.

○ nedělich se Aleš vydával na výlety do okolí Říma. Jeden – ze 6. října – humorně popisuje v dopise svému příteli a příznivci, statkáři Alexandru Brandejsovi ze Suchdola u Prahy, u ně-

hož dlela jeho mladá žena Marina. O těchto svých výletech pak doma často vyprávěl, zvláště jak spolu s Ženíškem „jezdili“ po kamenném zábradlí mostu.

Alšovy dopisy poutavě popisují jeho dojmy z Říma, odkud se 11. července přesunuje do Florencie, kde se zdržel pět dnů. Opět pilně chodí po kostelích, prohlíží si paláce a muzea a vše, co je vhodné k vidění.

V galerii Uffizzi a v Palazzo Pitti se znovu setkává s výtvary Michelangela a Raffaella, ale největší dojem v něm tentokrát vyvolal Domenico Ghirlandaio v kostele S. Maria Novella obraz „O životě P. Marie a Jana Křtitele“ Ghirlandaio vl. Jménem Domenico Tomasso – je představitelem florentského monumentálního malířství. Ghirlandaio byl Alšovi blízký prostou linií a sytostí barev. Obkresluje si řadu jeho dekorativních postav.

V Palazzo Pitti si kopíruje dvě postavy ze sochařských děl v různých pohledech. „Únos Sabinek“ od Giovanniho da Bologna zaujal pohledem na ženská těla.

Zastavil se též u stavitelských památek a erbů na Palazzo Vecchio. Ze současné Florencie kreslí 15. července pohřební postavu v kukle a pochodní v ruce. Svoje florentské dojmy vylíčil Aleš v dopise Brandejsovi, datovaném 15. červencem. To už ale spěchal do Prahy. Florencii opustil 17. července a po zastávce v Modeně a ve Veroně jede již přímo a nepořizuje další kreslené záznamy. Přes tyrolský Kufstein přijíždí do Prahy. Jeho italská pouť se tak 20. července uzavírá.

Vrátil se prosycen dojmy z Michelangelových, Raffaellových a Ghirlandaiových prací, odhodlán vytvořit pro svůj národ a Slovanstvo monumentální cyklus, avšak pro tyto své snahy nenalezl pochopení.

Přítomnost Italů nejrůznějších profesí, která přetrvává již staletí nemohla, pochopitelně, zůstat bez odezvy. Promítl se dokonce i v občanských jménech, jak se Italové nazývali ve středověku. V českých zemích se usadila i řada potomků těchto dávných příchozích Italů. Nejedna z nich i vynikl, ba dokonce i celé skupiny. Tak pražský cech a i řadu venkovských kominických uskupení,

ovládala rozvětvená rodina italských kominíků. Mnozí umělci si získali dobré jméno i v dějinách českého umění, ve vědě a jiných oborech. Uvedme jako vzor rodinu Strettiů, jejíž předkové přišli z piemontského městečka Forno, i filosofa a matematika Bernarda Bolzana, a tak bychom mohli pokračovat. Je to další příklad jak česká a italská kultura se již po dlouhá staletí prolínají. Řadu Italek si přivezli po první světové válce čeští legionáři, kteří bojovali po boku Italuů proti habsburským utlačovatelům.

Cyryll Kříž

Regionální zvláštnosti italské kuchyně – Lazio

Kuchyň regionu Lazio představuje zejména kuchyně římská, která zahrnuje veškeré tradiční kulinářské speciality tohoto kraje. S koncem antického Říma, kde bylo možné jíst jakékoliv lahůdky civilizovaného světa, tato kuchyně ztratila z velké části svůj aristokratický aspekt (slavnou výjimkou je *timballo di Bonifacio VIII* – nákyt Bonifáce VIII.). V římské gastronomii zcela převládly tři lidové složky:

- 1. hebrejská** (neboli „židovská“), ta nejvytříbenější, nejvynalézavější a nejjemnější, které vděčíme za pokrmy jako *carciofi alla giudia* („artyčoky na židovský způsob“) nebo *alici con l'invidia* („zaviděnímohdné sardelky“);
- 2. selská**, původem z oblasti Abruzzo, která mimo jiné přinesla *bucatini all'amatriciana*, těstoviny *alla carbonara* („po uhlířsku“), jehněčí a obecně pak jídla z vepřového masa;
- 3. řeznická**, která vznikla mezi řezníky pracujícími na jatkách, kde hraje hlavní roli „pátá čtvrtka“, tedy vnitřnosti, nožičky a vepřový lalok, a k níž patří *rigatoni con la paiata* či *coda alla vaccinara*.

Chutě Lazia pocházejí z plodin pěstovaných v jeho okolí: zeleninové zahrady s převahou artyčoků a salátů; u moučníků má důležitou pozici *ricotta* (italský tvaroh), jako například ve slavném *budino* (pudinkový nákyt). Co se týče ryb, při-

pomeřme proslulé úhoře z jezera Bolsena, které si oblíbili dokonce i papežové, a *mazzancolle* z oblasti Gaeta, což v místním dialektu znamená letní garnáty.

Recepty antického Říma lze vyčíst i z historických spisů. Maestro Martino (15. století) uvádí recept, který připomíná věhlasné tradiční *sal-timbocca*, tedy „Párečky po římském způsobu“ (kousky masa, které se servírují tak, jak se spolu jednotlivé kousky během smažení spojily); *Messisbugo* (16. století) zase radí, „Jak uvařit deset porcí římských makarónů“ a *cavoli alla romanesca*, „zelí na římský způsob“ (zelí na sádle zalité masným vývarem). V dobách pozdní renesance najdeme Scappiho a jeho „Jak uvařit sekanou pečení po římském způsobu z volského či kraviho hřbetu“. Francesco Leonardi (18. století) ve své knize přináší celou řadu lahůdek a pochoutek a z římské kuchyně zapisuje recept na *Trippa di manzo alla romana* – hovězí dršťky po římsku – jehož příprava je sice složitá, ale náleží mezi pokrmy chudých. Z toho lze tedy usuzovat, že chutná jednoduchost sváteční lidové kuchyně se částečně překryla s každodenní kuchyní papežů i aristokratů a z tohoto křížení také pochází lidová rčení a úsloví, jako například: „*Chi se vò imparà a magnà, da li preti bisogna che va*“ („Kdo se chce naučit jíst, musí jít ke kněžům“). Ve druhé polovině 20. století tuto zlidovělou kuchyni vyvezlo a předložilo ji jako „turistický“ kult, podobně jako Koloseum nebo katedrálu svatého Petra.

***I carciofi alla romana di Caravaggio* – Artyčoky na římský způsob podle Caravaggia**

Artyčoky – voda – petrželka – máta – česnek – olivový olej – sůl – pepř

Příprava: Artyčoky očistěte tak, že odstraníte vnější lístky a ponecháte kousek stonku, z něhož odkrojíte tvrdou část; ponořte je do vody se šťávou z citronu. Potom je nechte odkapat, zbývající lístky lehce rozevřete, naplňte směsí z utřeného petrželky, máty a česneku, osolte a lístky přiklopte zpět.

Artyčoky vložte špičkami dolů do zapékací misky s vyšším okrajem, zalijte vodou a dostatečným množstvím oleje, osolte, zakryjte poklicí

a dejte zapéct do trouby. Artyčoky jsou hotové, když se všechna šťáva odpaří.

PASTA ALLA CARBONARA – TĚSTOVINY PO UHLÍŘSKU

Slavný první chod, který spočívá v těstovinách ochucených omáčkou z vajec a osmahnuté slaniny (volského laloku).

○ původu tohoto typického pokrmu současné římské kuchyně se vede mnoho diskusí, protože do konce druhé světové války je jeho historie velmi nejasná či prakticky neexistuje.

Název napovídá, že se jedná o způsob přípravy těstovin rozšířený mezi uhlíři z hor Lazia, ale uvedme dvě nejdůvěryhodnější teorie.

Podle první z nich, když byl Řím v roce 145 osvobozen, se z důvodu nedostatku potravin míchaly těstoviny s vejci (v prášku) s *bacon* (uzenou slaninou), které rozdávali vojáci ze spojeneckých vojsk.

Podle druhé hypotézy v oblasti Ciociara (na venkově) a v horách směrem k Abruzzu (před obdobím fašismu k tomuto kraji patřilo) začali vařit těstoviny s dostupnými potravinami jako vejce či slanina římské měšťanské rodiny, které se sem uchýlily během německé okupace.

Když tento recept vznikl, tak se k jeho přípravě patrně používaly těstoviny jako penne, i když dnes jsou to obvykle špagety.

BUCATINI ALL'AMATRICIANA

Příprava těstovin *all'amatriciana* pochází z městečka Amatrice (v okrese Rimini). Jedná se o velmi lahodný „omyl“ římské kuchyně, jednak protože tento pokrm není původem z Lazia, ale z kraje Abruzzo (Amatrice svého času spadala pod okres Aquila), jednak protože v prapůvodním receptu chudých pastýřů nebyla rajčata.

Mezi ingredience amatricianské omáčky patří vepřový lalok, rajčata, cibule a pořádná hrst tvrdého ovčího sýra *pecorino*; podává se s těstovinami zvanými *bucatini* (jsou to silnější duté špagety) a je to jeden z nejrozšířenějších receptů italské gastronomie.

Příprava: Vepřový lalok (nebo slaninu) nakrájejte na proužky a ještě na malé obdélníčky, dejte do rendlíku, přilijte trochu vody a nechte tuk rozpustit. Vepřový lalok vyjměte, přidejte zralá loupaná rajčata bez semínek, pokrájená na kousky, ochuťte prsty rozdrobenou feferonkou, lehce osolte a opepřete. Vařte deset minut a poté dejte do omáčky vepřový lalok a trochu prohřejte. **Bucatini** uvařte **al dente** v osolené vodě, scedte a zalijte omáčkou, posypte římským tvrdým ovčím sýrem **pecorino**, dobře promíchejte a podávejte teplé.

CIRIOLA a FALIA a jiné lahůdky z Lazia

Dějiny chleba se v tomto kraji zrodily s příchodem Latinů; jejich *focacce* (dnešní *pizza*) jedli příslušníci různých společenských tříd s rozličnými ingrediencemi. Podle jejich současných názvů lze sledovat tenkou červenou linii, která je spojuje s minulostí: *ciriola* (která je něco jako dlouhé rohlíky *cereola* či *candela*), *falia* (starověký ochucený chléb), *pizza*, o jejíž původ se pře Řím s Neapolí, avšak zde je nižší a křupavější a téměř bez okraje. Moderní tradice kapitolské výroby chleba má dvě podoby, které se nezměnily od počátku 20. století. Chleba se zde nakupoval jednak u pekařů (*fornai da stufa* nebo *venali*) a jednak u stánku drobných pekařů „za groš“ (*casareccianti* nebo *baiocanti*).

První z nich vyráběli tučet druhů bochníků z bílé mouky, určených pro majetné vrstvy.

Druzí pekli tmavý chléb venkovského typu určený pro lid, a to za pevnou cenu jednoho groše (*baiocco*), ale jeho hmotnost se odvíjela od ceny obilí, kterou určoval pontifikát.

V Laziu se dají z chleba připravovat chutné topinky s kapkou oleje či bez (*bruschette* a *crostini*) a vynikající chléb ochucený rozpuštěným tukem – *panuntella* nebo chlebová polévka – *pancotto*.

- *Ciambella sorana*: světlý a do zlatova na dvakrát pečený preclík se výborně hodí k uzeninám a sýrům. Původně se toto pečivo připravovalo na 17. ledna u příležitosti svátku sv. Antoníčka a rozdávalo se chovatelům zvířat jako požehnaní;

- *Ciriola romana*: klasický římský rohlík, který se jmenuje podle světlé barvy střídky, jež připomíná svíčku (*it. cera* = vosk, svíce);
- *Falia*: vyznačuje se charakteristickým tvarem pantofle, je dlouhá a placatá s hlubokými podélnými zářezy;
- *Pane di Lariano*: tento chléb se hodně podobá slavnějšímu *pane di Genzano*, vyrábí se z celozrnné mouky;
- *Pane di Salisano*: neochucený křehký chléb s dlouhým kynutím ve tvaru veliké vecky se třemi podélnými zářezy. Má silnou a křupavou kůrku oříškové barvy;
- *Pane scuffiato di Velletri*: jeho příprava se zakládá na zvláštním postupu: *scuffiatura* („začepení“, nafouknutí), které slouží k vytvoření dutiny ve spodní části;
- *Pane di Vicovaro*: Urbe Vicovaro bývalo obcí chleba a prakticky všichni jeho obyvatelé měli co do činění s pečením chleba, ať už ho v noci sázeli do pecí nebo se ráno snažili ho prodávat na římských ulicích;
- *Pane giallo* (doslova: žlutý chléb): lahodná výjimka mezi výrobky z jemné chlebové mouky. Do těsta se nedává sůl a zadělává se z dvakrát mleté tvrdé pšenice (*triticum durum*), obiloviny pěstované v této oblasti.
- *Pani caserecci dei Monti Lepini*: tohoto domácího chleba z oblasti Monti Lepini existuje velký počet různorodých druhů a jeho přípravě se věnují některé obce v okresech Latina a Frosinone;
- *Pizza bianca di Roma* (římská bílá pizza): podle původního latinského významu je *pizza* vlastně *focaccia*. Existuje jí mnoho druhů: *sfogliata*, *sotto la cenere*, *per terra*, *rossa*, avšak obyvatelé hlavního města si na bílé *pizze* vždy pochutnávají s patřičnou úctou. Původně se sázela do pece, aby se zjistilo jestli už má pec tu správnou teplotu: podle toho, jak rychle se upekla, se tak poznala ideální teplota pro pečení chleba.

Giuseppe Ricchi

Pro Vaši informaci

- **Jako každoročně, byla již k loňskému prvnímu číslu Zpravodaje přiložena poukázka k úhradě ročního členského příspěvku za rok 2008.** Konec roku již uplynul a řada členů tak dosud neučinila. Jim připomínáme, že jen přímé náklady na Zpravodaj, který jim zasláme činí ročně přes 100 Kč. Podle usnesení VI. Valného shromáždění je **minimální výše příspěvku** u zaměstnaných členů 200 Kč a u studentů a důchodců 100 Kč. Zmíněné usnesení ukládá všem členům, pokud se z jakéhokoliv důvodu nemohou na činnosti podílet, plnit alespoň základní členskou povinnost, řádně a včas platit roční členské příspěvky ve stanovené výši a podle svých možností i ve vyšší částce. Neuvedete-li při úhradě poukázkou jako variabilní symbol číslo Vašeho členského průkazu jsme schopni přesto Vaši úhradu identifikovat. **Při úhradě bankovním převodem bez Vašeho členského čísla však je nutné jako doplňující údaj uvést Vaše jméno a příjmení.** Úhradu můžete také učinit hotově u kterékoliv pobočky České spořitelny. **Náš účet má č. 1937698369/0800. Poukázka na úhradu členského příspěvku na rok 2009 bude opět přiložena k prvnímu číslu letošního ročníku.**
- **Jihočeská pobočka Společnosti přátel Itálie uspořádala pod patronátem toskánského regionu, ve spolupráci s Italským kulturním institutem výstavu Toskánské zahrady.** Cesta po historii zahrad. Výstava je volně přístupná od 9 do 18 hodin od 17. března do 6. dubna v Galerii NAHOŘE, Dům kultury Metropol, Senovážné náměstí 2, České Budějovice. Více na: <http://www.metropol-cb.cz> a www.prateleitaliecb.eu. Na této druhé adrese lze najít další informace o činnosti pobočky, o kurzech italštiny a o místu příštího klubového setkání, které se koná každé druhé pondělí v měsíci od 20 hodin.
- **Olomoucká pobočka Společnosti přátel Itálie uspořádá opět od pondělí 17. do pátku 21. srpna 2009 letní intenzivní**

kurz italského jazyka „Týden s italštinou“.

Předměty kurzu: konverzace, gramatika, realie, filmy. Denně 6, celkem 30 vyučovacích hodin. Vyučují: italský rodilý mluvčí a zkušení čeští lektori. Cena 2.900 Kč s 5% slevou pro členy Společnosti přátel Itálie. Přihláška a záloha 1.000 Kč do 30. června. Mimoolomouckým účastníkům může být zajištěno ubytování dle individuálních požadavků sdělených do 15. června. Bližší informace Dott. Kvído Sandroni, tel.: 605 544 321, e-mail: italiano-ol@volny.cz.

- **Přednáška prvního československého velvyslance po sametové revoluci** a místopředsedy Společnosti přátel Itálie Jiřího Holuba „K současnému dění v Itálii“ se konala dne 26. února ve spolupráci s Jednotou tlumočnicků a překladatelů poprvé v zasedací místnosti č. 201 ve II. poschodí K CENTRA na **Senovážném náměstí 23** v Praze 1. **Zde se také uskuteční jeho další přednáška ve čtvrtek dne 25. června v 18 hodin.**
- **Zájemci o individuální výuku češtiny v italské verzi** se mohou obrátit na členku Společnosti přátel Itálie Mgr. Izabelu Walaskou, tel.: 739 514 383, e-mail czechlessons@seznam.cz. Vhodnou učebnicí je „Volete parlare ceco“ autorky Helena Remediosová, Elga Čechová, která vyšla ve třetím vydání v nakladatelství Harry Putz, Liberec 2009 a je k dotání ve větších knihkupectvích.
- Všechny členy a příznivce naší Společnosti, kteří si přejí **zasílání textu Zpravodaje přes internet** prosíme, aby nám to sdělili. Ušetřili bychom náklady na jeho tisk a distribuci.
- **Členy brněnské, českosudějovické, olomoucké, plzeňské, pražské, a teplické pobočky,** kteří tak dosud neučinili opět **žádáme, aby svým pobočkám sdělili e-mailové adresy,** aby mohli být operativně informováni o aktivitách svých poboček.
- **Zájemcům o výtisky Zpravodaje z předšlých 12 ročníků je můžeme zaslat** za sníženou cenu 15 Kč za jedno číslo. Při odběru alespoň pěti čísel nebudeme účtovat poštovné.

Rostislav Pietropaolo

OBSAH 4. ČÍSLA XIII. ROČNÍKU ZPRAVODAJE

Odešel Cyrill Kříž nejplodnější autor Zpravodaje	1
Josef Kašpar: Aktivisté milánského studentského hnutí ke 40. výročí hrdinského činu Jana Palacha	2
Josef Kašpar: O životě v Itálii – 1. část	2
Lenka Uchytílová: Neapolské fragmenty – V království Pulcinelly	5
Tomáš Matras: Putování po osudech marockých imigrantů	7
Irena Bukačová: Itálové očima Čechů – Italské náměty v díle českých obrozenců	9
Cyrill Kříž: Italský pobyt Mikoláše Alše	10
Giuseppe Ricchi: Regionální zvláštnosti italské kuchyně – Lazio	12
Rostislav Pietropaolo: Pro Vaši informaci	15

Na autorské a redakční přípravě tohoto čísla se podíleli

Irena Bukačová, Josef Kašpar, Cyrill Kříž, Tomáš Matras, Rostislav Pietropaolo, Giuseppe Ricchi, Kvido Sandroni, Lenka Uchytílová

Technická spolupráce

Josef Pietropaolo, Zdeněk Sladký

Z obsahu příštího čísla

Irena Bukačová: Italská inspirace v českém umění 19. století

Josef Kašpar: O životě v Itálii – 2. část

Cyrill Kříž: Italský skicář Maxe Švabinského – 1. část

Giuseppe Ricchi: Regionální zvláštnosti italské kuchyně – Toskánsko

Lenka Uchytílová: Neapolské fragmenty – Univerzita

ZPRAVODAJ SPOLEČNOSTI PŘÁTEL ITÁLIE

zapsán v evidenci periodického tisku pod číslem MK ČR E 14783

S příspěvkem Odboru pro krajany, kulturu a propagaci MZV ČR vydává:

Společnost přátel Itálie, občanské sdružení, IČ: 00564842

Adresa redakce: Brixihovo 21, 162 00 Praha 6, tel./fax: 235 362 939, mobil 606 648 317

Internet: www.prateleitalie.eu

E-mail: prateleitalie@seznam.cz

Číslo účtu: 1937698369/0800

Odpovědný redaktor: Rostislav Pietropaolo

Náklad: 650 výtisků

Sazba a tisk: Firma KELOC PC, spol. s r.o., náměstí SNP 32, 613 00 Brno

Uzávěrka tohoto čísla: 15. března 2009